

Maria Magdalena NOWAKOWSKA

(Łódź)

NAJNOWSZE TENDENCJE W TWORZENIU NAZW CIĄGÓW KOMUNIKACYJNYCH¹ ŁODZI

Nazewnictwo miejskie obejmuje nazwy, które „oznaczają i wyróżniają wszystkie części i obiekty obszaru aglomeracji miejskiej”². Ich podstawową funkcją zatem jest funkcja wskazująca, służąca identyfikacji obiektu topograficznego, pozwalająca na orientację w terenie. W ostatnim czasie, w związku ze zmianami społeczno-politycznymi, w Łodzi, tak jak w wielu innych ośrodkach miejskich, doszło do nagłych i licznych zmian w tym zakresie, co wzbudziło wiele dyskusji i kontrowersji. Sytuacja, jaka się wytworzyła w wyniku tych zabiegów, znacznie utrudniła orientację w obszarze miejskim i stała się uciążliwa dla użytkowników, zmuszonych do intensywnego przyswajania nazw nowych i zmienionych. Przemianowanie topograficznych obiektów Łodzi jest usankcjonowaniem działalności Komisji ds. Nazewnictwa Ulic i Placów oraz Budynków Użyteczności Publicznej, powstałej przy Radzie Miejskiej Łodzi w czerwcu 1990 r. Materiał poddany analizie obejmuje jednak zmiany zasze w nazewnictwie ciągów komunikacyjnych w latach 1983–1994, co pozwoliło na uchwycenie ogólniejszych tendencji nazwotwórczych w tym zakresie. Podstawę materiałową stanowiły różnice w inwentarzu nazw na podstawie planów³ Łodzi z 1983 r. i 1993 r. oraz uchwały Rady Miejskiej Łodzi z lat 1990–1994, dotyczące nadania nazw ciągom nowym i nie nazwanym lub przemianowania istniejących.

¹ Przez termin „ciąg komunikacyjny” rozumiem obiekty wytyczone w mieście, przeznaczone do ruchu kołowego i pieszego (lub pieszego). W badanym materiale członem utożsamianym z ciągiem komunikacyjnym są określenia: „ulica”, „aleja”, „plac”, „rondo”. Jako synonimiczne do „nazw ciągów komunikacyjnych” stosuję w tym artykule terminy: „nazewnictwo miejskie”, „nazwy ulic i placów”.

² K. H a n d k e, *Nazewnictwo miejskie. Szkic teoretyczno-metodologiczny*, [w:] *Nazewnictwo miejskie*, Warszawa–Poznań 1989, s. 8.

³ *Łódź. Plan miasta*, Warszawa–Wrocław 1983; *Łódź. Plan miasta*, Warszawa 1993.

W porównaniu obecnego inwentarza nazw ulic i placów ze stanem z 1983 r., okazuje się, że Łodzi przybyło ok. 500 nazw nowych, zaś 60 ciągów zostało przemianowanych. To jednak nie wszystkie różnice, bowiem 41 nazw zniknęło wraz z nazywanymi przez nie obiektami topograficznymi. Przyczyniła się do tego najczęściej przebudowa terenów, na których zlokalizowane były te objekty.

Nazewnictwo miejskie u swego zarania kształtowane było przez środowisko jego użytkowników. Obecnie nazwy ulic i placów są nazwami sformalizowanymi, tworzonymi jako kolejne elementy istniejących konwencjonalnych typów, zależnymi często od sytuacji społeczno-politycznej, najczęściej bez związku z realnym znaczeniem.

Przeprowadzona analiza nazw ciągów komunikacyjnych Łodzi dokonana została pod względem semantycznym i strukturalnym. Podział na poszczególne typy oparto na wcześniejszych pracach poświęconych nazewnictwu miejskiemu, a przede wszystkim na pracach K. Handke⁴, M. Buczyńskiego⁵, H. Górnowicza⁶. Podział ten z konieczności został zmodyfikowany i przystosowany do zebranego materiału.

1. TYPY SEMANTYCZNE NAZW CIĄGÓW KOMUNIKACYJNYCH

I. Nazwy z motywacją semantyczną:

1. Nazwy związane z rozwojem przestrzennym miasta:

- a) kierunkowe (2)⁷ np. *Brójecka*, *Byszewska*;
- b) utworzone od nazw terenów wchłoniętych przez miasto (16), np. *Bronisin*, *Feliksińska*, *Huta Jagodnica*;
- c) określające położenia ulicy (9), np. *Nad Jasieniem*, *Nad Karolewką*, *Przylesie*;
- d) określające kształt i wielkość ulicy (5), np. *Kątna*, *Niecała*;
- e) określające warunki fizjograficzne terenu (4), np. *Gościniec*, *Nasypowa*;
- f) określające wygląd i nastrój ulicy (17)⁸, np. *Domowa*, *Garna*, *Nastrojowa*, *Ponura*, *Przytulna*;

⁴ K. Handke, *Polskie nazewnictwo miejskie*, Warszawa 1992; tejże, *Semantyczne i strukturalne typy nazw ulic Warszawy*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970.

⁵ M. Buczyński, *Nazwy ulic i placów Lublina*, „Onomastica” 1966, t. 11, s. 136-181.

⁶ H. Górnowicz, *Toponimia Gdyni*, „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne” 1964, t. VI, s. 135-164.

⁷ W nawiasach podaję liczby wszystkich poszczególnych typów nazw, które wystąpiły w materiale.

⁸ Być może nazwy tych ulic nie mają motywacji semantycznej, a utworzone zostały na zasadzie luźnych asocjacji lub na wzór motywowanych semantycznie. Dotyczy to również nazw związanych z florą i fauną.

g) związane z florą i fauną charakterystyczną dla terenu, w którym usytuowana jest ulica (6), np. *Drozdowa, Kąkolowa*.

2. Nazwy związane z rozwojem gospodarki i infrastruktury (17), np. *Dostawcza, Dworcowa, Snowalniana*.

II. Nazwy bez motywacji semantycznej:

1. Nazwy pamiątkowe:

a) upamiętniające postacie pisarzy, artystów, uczonych, sportowców (74), np. *Karola Adamieckiego, Jadwigi Andrzejewskiej*;

b) upamiętniające postacie działaczy społecznych, politycznych, kulturalnych (35), np. *Romana Dmowskiego, Aleksandra Janowskiego*;

c) upamiętniające władców polskich i dynastie (15), np. *Bolesława Szczodrego, Henryka Brodatego, Jagiellońska*;

d) upamiętniające wojskowych, bohaterów walk i wojen istotnych dla historii kraju i regionu:

– bohaterów jednostkowych (52), np. *Henryka Barona „Smukłego”, Generała Ludwika Czyżewskiego „Juliana”, Majora Hubala*;

– bohaterów zbiorowych (13), np. *Bohaterów Monte Casino, Czternastu Straconych, Dowborczyków*;

e) upamiętniające postacie kultu religijnego, duchownych (18), np. *Księdza Biskupa Władysława Bandurskiego, Świętego Kazimierza*;

f) upamiętniające istotne dla kraju wydarzenia, instytucje, organizacje (24), np. *Akademii Zamojskiej, Policyjna*;

g) upamiętniające postacie legendarne i bohaterów literackich (39), np. *Balladyny, Marcina Borowicza, Stanisławy Bozowskiej „Silaczki”*.

2. Nazwy kompleksowe – nawiązujące do wspólnego im gniazda semantycznego, nadawane ulicom sąsiednim:

a) od nazw minerałów (11), np. *Agatowa, Amazonitów, Berylowa*;

b) od nazw roślin (20), np. *Barwinkowa, Goździkowa, Jemiółowa*;

c) od nazw owoców południowych (6), np. *Bananowa, Figowa*;

d) od nazw dyscyplin sportowych (15), np. *Kolarska, Pływacka*;

e) od nazw stylów architektonicznych (8), np. *Barokowa, Gotycka, Klasyczna*;

f) nazwy związane ogólnie z wojskowością i terminami z tego zakresu (33), np. *Bastionowa, Basztowa, Desantowa*;

g) od nazw związanych ze współczesną nauką (7), np. *Komputerowa, Laserowa, Kosmiczna*;

h) nazwy związane ze świętami Wielkiejnocy (5), np. *Dyngusowa, Pisan-kowa, Wielkanocna*;

i) nazwy związane najogólniej z wodą (5), np. *Kaskadowa, Okoniowa*;

j) nazwy związane z twórczością H. Sienkiewicza (6), np. *Dzikich Pól, Kresowych Stanic, Kamieńca Podolskiego*;

k) nazwy związane z twórczością S. Żeromskiego (3), np. *Urody Życia, Wiernej Rzeki, Małogoskie Pole*;

l) nazwy związane z twórczością E. Orzeszkowej (2); *Nad Niemnem, Zaścianek Bohatrowicze*;

l) nazwy upamiętniające pieśni żołnierskie (3), np. *Białych róż*;

m) nazwy związane z tematyką górską (4), np. *Morskie Oko, Gazdy*;

n) inne nazwy, nawiązujące do istniejących już nazw ulic pozostających w bezpośrednim sąsiedztwie, powstałe w wyniku przeróżnych asocjacji (16), np. *Dzika* (obok: *Gęsiej i Żabiej*), *Kronikarska* (obok: *Galla Anonima*), *Serenady* (obok: *Sielanki*).

3. Nazwy wtórne:

a) przeniesione z innych miast (2): *Chmielna* (z Warszawy), *Jasne Błonia* (ze Szczecina);

b) tworzone na wzór motywowanych semantycznie lub mechanicznie według jakiegoś wzorca (25), np. *Aksamitna, Anieli, Jugosłowiańska*.

2. TYPY STRUKTURALNE NAZW CIĄGÓW KOMUNIKACYJNYCH

I. Nazwy przymiotnikowe:

1. Równe przymiotnikom pierwotnym lub utworzone od nazw pospolitych:

a) z zakończeniem *-owa* (107), np. *Duetowa, Glebowa, Szalasowa*;

b) z zakończeniem *-na* (38), np. *Codzienna, Romantyczna, Zabawna*;

c) z zakończeniem *-ska* || *-cka* || *-dzka*, (24), np. *Gromadzka, Piłkarska*;

d) równe przymiotnikom pierwotnym lub utworzone od nazw pospolitych za pomocą derywacji paradygmatycznej (13), np. *Bystra, Miernicza*;

e) z zakończeniem *-ista* (1): *Ziarnista*.

2. Równe przymiotnikom od nazw geograficznych – wszystkie z zakończeniem *-ska* || *-cka* || *-dzka*, (14), np. *Czarneleska, Romanowska*.

II. Nazwy rzeczownikowe:

1. Z rzeczownikiem w dopełniaczu:

a) l. poj.: rodz. męskiego (13), np. *Czibora, Ikara*; rodz. żeńskiego (18), np. *Dąbrówki, Konspiracji*; rodz. nijakiego (1): *Rodła*;

b) l. mn.: rodz. męskoosobowego (14), np. *Grenadierów, Inwalidów*; rodz. żeńskorzeczowego (5), np. *Margaretek, Sanitariuszek*.

2. Z rzeczownikiem w mianowniku:

a) l. poj.: rodz. męskiego (7), np. *Dunajec, Gościńiec*; rodz. żeńskiego (1): *Popielarnia*; rodz. nijakiego (3), np. *Przyklasztorze*;

b) l. mn. (5), np. *Łaskowice, Mieszki, Moskule*.

III. Nazwy wielocłonowe:

1. Złożone z przymiotnika i rzeczownika:

a) z rzeczownikiem w dopełniaczu:

– 1. poj.: rodz. męskiego (5), np. *Kamieńca Podolskiego, Małego Rycerza, Poznańskiego Czerwca*; rodz. żeńskiego (9), np. *Armii Krajowej, Dobrej Wróżki*; rodz. nijakiego (1): *Tajnego Nauczania*;

– 1. mn.: rodz. męskoosobowego (5), np. *Konfederatów Barskich, Lotników Lwowskich*; rodz. żeńskorzeczowego (9), np. *Dzikich Pól, Lipiec Reymontowskich*;

b) z rzeczownikiem w mianowniku:

– 1. poj.: rodz. męskiego (2): *Mały Skręt, Nowy Józefów*; rodz. żeńskiego (1): *Zimna Woda*; rodz. nijakiego (1): *Małogoskie Pole*;

– 1. mn. (2): *Jasne Błonia, Nowe Sady*.

2. Złożone z dwóch rzeczowników:

a) stanowiących imię i nazwisko (ew. przydomek) patrona, rodz. męskiego (98), np. *Eugeniusza Ajnenkiela, Józefa Dworzaczka*; rodz. żeńskiego (22), np. *Alicji Dorabialskiej, Katarzyny Kobro*;

b) rzeczownik określany w mianowniku 1. poj., wchodzący z rzeczownikiem określającym w składnię zgody (3), np. *Huta Jagodnica*; i składnię rządu (1): *Droga Zakochanych*;

c) rzeczownik określany w dopełniaczu 1. poj. pozostający z rzeczownikiem określającym w składni zgody (1): *Majora Hubala*; i składni rządu (3); np. *Batalionu Platerówek, Szkoły Orląt*;

d) rzeczownik określany w dopełniaczu 1. mn. wchodzący z rzeczownikiem określającym w składnię zgody (2): *Harcerzy Legionistów, Harcerzy Zatorowców*.

4. Nazwy równe wyrażeniom przyimkowym (4), np. *Nad Karolewką, Nad Niemnem*.

5. Nazwy trójczłonowe:

a) złożone z trzech rzeczowników:

– stanowiących dwoje imion i nazwisko (7), np. *Wojciecha Bernarda Mencla, Michała Kleofasa Ogińskiego*;

– stanowiących imię i nazwisko dwuczłonowe, którego elementem może być przydomek lub pseudonim (7), np. *Wacława Denhoff-Czarnockiego, Janka Rodowicza „Anody”*;

– stanowiących tytuł lub rangę (ew. inne określenie) oraz imię i nazwisko (40), np. *Kapitana Stanisława Jaszowskiego, Harcmistrza Floriana Marciniaka*;

b) złożone z rzeczownika i wyrażenia przyimkowego (3); np. *Juranda ze Spychowa, Zbyszka z Bogdańca*;

c) inne (3), np. *Bohaterów Monte Casino, Jana i Cecylii*.

6. Nazwy złożone z czterech członów:

a) rzeczownikowych:

– oznaczających stopień lub rangę oraz imię i nazwisko dwuczłonowe, częścią może być przydomek lub pseudonim (19), np. *Pułkownika Stanisława Juszcakiewicza „Kornika”*, *Majora Eugeniusza Nurta-Kaszyńskiego*;

– stanowiących podwójne określenie stopnia lub rangi (ew. stanu) oraz imię i nazwisko (3), np. *Księdza Harcmistrza Stanisława Skorupki*;

b) różne (4), np. *Świętego Franciszka z Asyżu*, *Kapitana Postracha (Jana Kalety)* – tu zwraca uwagę przede wszystkim zapis!

7. Nazwy pięcioczłonowe (3): *Porucznika Bronisława Skury-Skoczyńskiego „Robotnika”*, *Świętej Teresy od Dziesiątka Jezus*, *plac Katedralny im. Jana Pawła II*.

8. Nazwy występujące w postaci skrótowców lub z ich udziałem (4), np. *Organizacji „Wolność i Niezawisłość” (Organizacji WiN)*, *Polskich Kolei Państwowych (PKP)*.

Analiza nazewnictwa ciągów komunikacyjnych Łodzi z lat 1983–1994 dowodzi, iż jedną z głównych tendencji nazwotwórczych jest odchodzenie od nazw motywowanych semantycznie (w badanym materiale stanowią one zaledwie 14%) na rzecz konwencjonalnych (86%), a przede wszystkim pamiątkowych (w skali istniejących nazw stanowią one 30%). Ta tendencja dotyczy nie tylko aglomeracji łódzkiej⁹ i nie jest czymś nowym (choć w ostatnim czasie znacznie się nasiliła). Już w czasach międzywojennych bowiem przemianowaniu uległy niektóre ulice, których nazwy miały uwarunkowania semantyczne, np. *Średnią* zmieniono na *Pomorską* (po II wojnie światowej na *Marcelego Nowotki*, obecnie znów jest to ulica *Pomorska*), a *Długą* na *Gdańską*. Znacznie później *Poludniową* przemianowano na *Rewolucji 1905 r.*, a *Główną* na *Adama Mickiewicza* (obecnie część tej ulicy to część alei *Marszałka Józefa Piłsudskiego*) itd.

Przyczyną zaniku nazw motywowanych semantycznie, oprócz przemianowań, jest również, choć w znacznie mniejszym stopniu, likwidacja nazywanych przez nie desygnatów wskutek różnego rodzaju zmian zachodzących w rozwoju przestrzennym miasta. W ten sposób w ciągu ostatnich lat zniknęły m. in. ulice: *Oddalona*, *Szeroka*, *Wąska* i inne.

Nowe nazwy nie mające wartości realno-znaczeniowej, udokumentowanej genezy, tworzone są konwencjonalnie, na podstawie wcześniejszych wzorów nazewniczych na zasadzie różnych asocjacji.

Powiększanie inwentarza nazw ciągów komunikacyjnych odbywało się w Łodzi skokowo, co związane było z porządkową działalnością administracji, a w przypadku lat 1990–1994 z działalnością Komisji ds. Nazewnictwa Ulic i Placów oraz Budynków Użyteczności Publicznej. Pozwoliło to nadać nazwy obiektom topograficznym, nie posiadającym ich, w sposób kompleksowy.

⁹ *Nazewnictwo miejskie*, red. S. Urbańczyk, Warszawa–Poznań 1989.

I tak w ostatnim czasie przybyły miastu kompleksy nazewnicze związane z twórczością patronów osiedli mieszkaniowych: S. Żeromskiego (ciągi komunikacyjne o nazwach np. *Salomei Brynickiej*, *Joasi Podborskiej*, *Wiernej Rzeki*), H. Sienkiewicza (ulice np. *Dzikich Pól*, *Ketlinga*, *Onufrego Zagłoby*), W. Reymonta (np. *Lipiec Reymontowskich*, *Macieja Boryny*, *Jagny*), E. Orzeszkowej (np. *Justyny Orzelskiej*, *Andrzeja Korczyńskiego*, *Nad Niemnem*).

Funkcją nazw kompleksowych jest wskazywanie położenia obiektu poprzez asocjacje jego nazwy do nazw obiektów znanych użytkownikowi. I tak np. znane położenie ulicy o nazwie *Pstrągowa* pozwala z dużym prawdopodobieństwem zlokalizować w jej sąsiedztwie ulicę *Okoniową* czy *Łososiówą* ze względu na nawiązanie tych nazw do wspólnego im gniazda semantycznego.

Obecnie daje się zauważyć tworzenie kompleksu nazewniczego poświęconego pieśniom żołnierskim, albowiem na północno-zachodnich krańcach Łodzi sąsiadujące nowo powstałe ulice noszą nazwy: *Białych Róż*, *Rozmarynu*, *Wierzb Płaczących*. W tym miejscu jednak nasuwa się pytanie o kryteria, jakimi kierowała się administracja tworząc tak sformalizowane nazwy, gdyż istnieje prawdopodobieństwo, iż dla zwykłych użytkowników będą one nieczytelne.

W trakcie tworzenia wydaje się być także kompleks nazw poświęcony aktorom polskim, o czym świadczą pozostające w bezpośrednim sąsiedztwie ulice: *Eugeniusza Bodo*, *Toli Mankiewiczówny* i, planowana, *Aleksandra Żabczyńskiego*. Trzeba jednak zauważyć, że nazwiska aktorów były już wykorzystywane w nazewnictwie miejskim Łodzi, wystarczy choćby wymienić ulice: *Stefana Jaracza*, *Aleksandra Zelwerowicza*, *Mieczysławy Ćwiklińskiej*, zlokalizowane w różnych częściach miasta, dlatego też tworzenie takowego kompleksu może okazać się niepraktyczne.

Dzięki działalności administracyjnej daje się zauważyć w Łodzi tendencje do podkreślania lokalnego charakteru nazewnictwa miejskiego, czego dowodem mogą być kompleksy nazewnicze poświęcone naukowcom związanym z Łodzią oraz lokalnym bohaterom powstania styczniowego. Dla zwykłych użytkowników języka lokalny charakter nazw ulic pochodzących zwłaszcza od nazwisk powstańców (np. *Józefa Dworzaczka*, *Księdza Wojciecha Jakubowicza*, *Majora Józefa Oksińskiego*) nie jest wyrazisty.

Lokalny charakter mają natomiast z pewnością nazwy ulic przejęte od nazw terenów wchłoniętych przez rozbudowującą się aglomerację miejską, np. *Bronisin*, *Moskule*, *Nery*, *Popielarnia*.

Sformalizowanie nazewnictwa miejskiego poprzez działalność administracyjną może być też przyczyną zjawiska odwrotnego, tzn. straty specyficznego charakteru lokalnego. Efektem bowiem koniunkturalnych zabiegów jest w Łodzi, tak jak prawie w każdym innym wielkim mieście, nazywanie ciągów komunikacyjnych nazwiskami aktualnie popularnych patronów (np.

Marszałka Józefa Piłsudskiego, Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego, a dawniej: Armii Czerwonej, Juliana Marchlewskiego).

Wynikiem administracyjnej działalności porządkującej nazewnictwo miejskie Łodzi jest przerost funkcji sekundarnych nazw. Wydaje się bowiem, że odpowiedzialni za tworzenie nazw ciągów komunikacyjnych zwracają uwagę przede wszystkim na ich funkcję kulturową, pomijając ich podstawową funkcję wskazującą. Zjawisko to dotyczy zarówno ulic nowych i pozostających bez nazwy, jak i, a może nade wszystko, przemianowanych. Odbieranie nazw jednym ulicom i nadawanie ich innym (np. dawna: *Ignacego Paderewskiego* – obecnie: *Jasień*, obecna: *Ignacego Paderewskiego* – dawniej: *Majora Jurija Gagarina*; dawna: *28 Pułku Strzelców Kaniowskich* – obecnie: *Dzieci Łodzi*, obecna: *28 Pułku Strzelców Kaniowskich* – dawniej: *Czesława Hutora*) prowadzi do dezorientacji użytkowników nazw, którzy zwykle nie przywiązują wagi do wartości semantycznej nazwy, lecz do jej funkcji służącej identyfikacji obiektu. Przemianowanie w ostatnich latach 60 łódzkich ulic, których znaczna część zlokalizowana jest w centrum miasta, spowodowało wiele zamieszania i wzbudziło towarzyszące temu emocje. Zmiany te związane były ze zmianami społeczno-politycznymi.

Uwarunkowany podłożem politycznym „szał” przemianowywania ciągów komunikacyjnych nie oszczędził chyba żadnego miasta. Podobne sytuacje miały miejsce przy okazji innych przeróżnych zmian politycznych. Nazewnictwo miejskie stało się bowiem niestety odzwierciedleniem aktualnych tendencji ideologicznych. Wystarczy przypomnieć rok 1956, kiedy to zniknęły nazwy związane z postacią Józefa Stalina i jemu podobnych. Już wówczas przeciwko zmianom nazw ulic i placów protestował Stanisław Urbańczyk¹⁰, dowodząc, że uleganie różnorodnym koniunktom przynosi niepowetowane szkody, albowiem usuwane bywają często nazwy związane etymologicznie z terenem, na korzyść nazw pamiątkowych.

Wszelkie zmiany w nazewnictwie miejskim wywołują tendencję przeciwstawiania się ze strony użytkowników, którzy wydają się być pod tym względem konserwatywni. Przeciwko przemianowaniu ulic występowali mieszkańcy Łodzi już w latach dwudziestych, kiedy to wielu obiektom zmieniono administracyjnie nazwy motywowane na skonwencjonalizowane¹¹. Konserwatywność użytkowników nazw odzwierciedla równoległe funkcjonowanie podwójnych, a nawet potrójnych nazw tych samych obiektów (np. *Główna – Mickiewicza – Piłsudskiego*). Może więc warto przypomnieć apel S. Urbańczyka: „Niech każde pokolenie nadaje nazwy tym ulicom, które

¹⁰ S. Urbańczyk, *Przeciw zmianom nazw ulic*, „Język Polski” 1957, R. XXXVII, s. 315–317.

¹¹ Gazeta Ilustrowana „Republika” 1928, nr 310, za: *Antykwariat przy Piotrkowskiej*, 1938, s. 73.

samo zbudowało. Nasz szacunek dla przodków niech wyraża się szacunkiem dla tego, co oni chcieli uczcić¹².

Zjawiskiem niepokojącym w kreowaniu nazewnictwa ciągów komunikacyjnych Łodzi zaczyna być struktura nazw. Do niedawna nazwy trójczłonowe należały do wyjątków. Obecnie powstaje ich coraz więcej, mało tego, powstają nazwy cztero- i pięcioczłonowe (np. *Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus, Porucznika Bronisława Skury-Skoczyńskiego „Robotnika”*). Takie urzędowe nazwy nie przystają do możliwości percepcyjnych użytkowników, co w rezultacie prowadzi do różnych ich przekształceń i skrótów. Nazwy wieloczłonowe w potocznej komunikacji językowej funkcjonują jako struktury zuniwerbizowane lub eliptyczne. Niekiedy trudno użytkownikom zdecydować o preferencji któregoś z członów nazwy administracyjnej (np. nazwa ulicy *28 Pułku Strzelców Kaniowskich* funkcjonuje jako: *28 Pułku* lub: *Strzelców Kaniowskich*), a w związku z tym może dojść do modyfikacji szyku (np. ulica *Majora Józefa Kurasia „Ognia”* powszechnie nazywana jest: *Ognia-Kurasia*, co zaczyna być utrwalane w pisowni)¹³.

Wśród nowych nazw ulic i placów Łodzi pojawiły się dublety nazewnicze. Mamy bowiem w różnych punktach miasta dwie ulice *Czajkowskiego*, jedną *Piotra* (ta istniała wcześniej) i drugą, nową – *Księdza Józefa*. Istnieje też ulica *Jeża* i *Tomasza Teodora Jeża*. Nieporozumieniem wydaje się też nazwanie dwu różnych obiektów, znajdujących się w różnych częściach miasta, nazwiskiem tego samego patrona. *Ludwik Waryński* jest patronem w jednym punkcie ulicy (dawnej *Władysława Hibnera*), w innym – rondo. Istnieje wcześniej nazwana ulica *Wojciecha Głowackiego* i nowo nazwany plac *Bartosza Głowackiego* (oczywiście w innym rejonie miasta), a przecież *Wojciech* i *Bartosz* to ta sama postać. Nazywanie tą samą nazwą dwu różnych obiektów nie budzi sprzeciwu tylko wtedy, gdy pozostają one ze sobą w bezpośrednim sąsiedztwie (np. rondo *Władysława Broniewskiego* przecina ulicę *Władysława Broniewskiego*).

Pojawiły się też nazwy, których dystynktywność budzi wątpliwości, np. *Zaścianek* i *Zaścianek Bohatyrowicze*, *Jasień* i *Nad Jasieniem*, *Piasta* i *Piasta Kołodzieja*, albowiem mogą być one przyczyną nieporozumień.

Z kolei enigmatyczne wydają się być nazwy typu: *Anieli*, *Julii*, *Legionów*, ponieważ nie wiadomo, do jakich desygnatów leksykalnych należy je odnieść.

Wobec powyższego nasuwa się wniosek, iż najwygodniejszym typem nazw ciągów komunikacyjnych są twory przymiotnikowe, które zawsze są jednoczłonowe i nie budzą wątpliwości w użyciach kontekstowych. Takie nazwy przeważają w niektórych grupach nazewniczych, nawiązujących do wspólnego im gniazda semantycznego. Mamy więc ulice: *Barwinkową*,

¹² S. Urbańczyk, *Przeciw zmianom...*, s. 316.

¹³ „Express Ilustrowany” z 10.10.1994 r., s. 19.

Goździkową, Hiacyntową, Jemiolową i inne obok sąsiednich: *Margaretek* (D. l. mn.) i *Trzykrotki* (D. l. poj.) Prawdopodobnie w stosunku do dwu ostatnich nazw zawiódł pewien mechanizm słotwórczy, gdyż nic nie stało na przeszkodzie w konsekwentnym tworzeniu przymiotnikowych struktur nazewniczych.

Nazwy przymiotnikowe stanowią 42% wszystkich nazw przybyłych w ciągu ostatnich lat (wśród nich 50% to nazwy przymiotnikowe z zakończeniem *-owa*), ale wśród 177 nazw, które pojawiły się jako efekt działalności nazewniczej Komisji ds. Nazewnictwa..., tylko 11 to formy przymiotnikowe, w tym 3 to nazwy przywrócone (*Pomorska, Radwańska, Wileńska*). Czyżby więc tak wygodne w użyciu nazwy ciągów komunikacyjnych były w Łodzi w odwrocie?

Współczesna Łódź ciągle się rozbudowuje, powstają nowe osiedla, a w związku z tym stale będzie istniała potrzeba nazywania obiektów topograficznych, jakimi są ciągi komunikacyjne. W takiej sytuacji trudno o zachowanie oryginalności. A właśnie na niepowtarzalności, wykorzystaniu walorów lokalnych krajobrazów i miejscowej tradycji powinno zależeć wszelkim instytucjom stworzonym do kreowania nazewnictwa miejskiego, oczywiście przy zachowaniu poprawności językowej i funkcjonalności tychże nazw.

Мария Новаковска

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ НАИМЕНОВАНИЙ ЛОДЗИНСКИХ УЛИЦ

Настоящая статья содержит анализ наименований коммуникационных артерий Лодзи, возникших или наименованных в годы 1983–1994. Все рассматриваемые названия разделялись на группы, соответственно их семантическому и структурному плану. Это дало возможность доказать, что основные направления в образовании наименований в лодзинской агломерации это:

- усиливающаяся тенденция ухода от семантически мотивированных наименований в пользу конвенциональных, прежде всего мемориальных, в связи с чем наблюдается предпочтение вторичных функций наименований (культурных) в ущерб первичных (указывающих);
- образование комплексных наименований (наименования восходящие к общему для них семантическому гнезду);
- предпочтение наименований местного характера;
- образование названий с многочленной структурой;
- уход от наименований производных от прилагательных.